

اولین قدم در سنجش عملکرد تحصیلی هنرجویان

طرح سنجش، نحوه تهیه و فواید آن

اشاره

هر هنرآموزی برای آگاهی از اثربخشی تدریس و ارائه بازخوردهای هدایت کننده به هنرجویان، به جمع آوری اطلاعات درباره عملکرد تحصیلی آنان نیازمند است. به این منظور در این مقاله، علاوه بر تعریف سنجش، نحوه تهیه طرح سنجش (به عنوان اولین قدم در سنجش عملکرد تحصیلی هنرجویان) و فواید آن مورد بحث قرار گرفته است.

آموزش

احمد شریفان

کارشناس ارشد سنجش و اندازه گیری

اصطلاح سنجش^۱ به معنای فرایند جمع‌آوری اطلاعات دربارهٔ عملکرد^۲ تحصیلی و یادگیری^۳ هنرجو جهت تصمیم‌گیری آموزشی مرتبط با نحوهٔ کمک به تعمیق، بهبود و اصلاح یادگیری اوست. به این منظور، به روش‌ها و با استفاده از ابزارهای متنوعی می‌توانیم اطلاعات مورد نیازمان را جمع‌آوری کنیم. از جملهٔ این روش‌ها و ابزارها می‌توان به آزمون‌های^۴ عینی و غیرعینی، فهرست‌وارسی^۵، مقیاس‌های درجه‌بندی^۶، پرسش‌نامه^۷، آزمون‌های عملکردی^۸، انجام تکالیف در شرایط واقعی^۹، پروژه^{۱۰}، پرسش‌های شفاهی، پوشهٔ کار^{۱۱} و نظایر آن‌ها اشاره کرد. لذا، برای هر هنرآموزی، طراحی و تهیهٔ ابزار مناسب به منظور سنجش و به دنبال آن قضاوت دربارهٔ عملکرد و پیشرفت تحصیلی هنرجویان، از ضروری‌ترین و تخصصی‌ترین فعالیت‌های آموزشی است و هنرآموزان باید در این زمینه از مهارت‌های لازم برخوردار باشند. از آنجا که هدف از سنجش، فراهم آوردن اطلاعات ضروری برای قضاوت دربارهٔ کیفیت عملکرد تحصیلی و یادگیری هنرجویان است؛ بنابراین، قضاوت ما در این زمینه به اطلاعات جمع‌آوری شده بستگی دارد. به این معنا که هر چه اطلاعات فراهم شده دقیق‌تر و کامل‌تر باشد، ارزش‌یابی^{۱۲} به عمل آمده بر پایهٔ آنها نیز معتبرتر خواهد بود.

از آنجا که هدف از سنجش، فراهم آوردن اطلاعات ضروری برای قضاوت دربارهٔ کیفیت عملکرد تحصیلی و یادگیری هنرجویان است؛ بنابراین، قضاوت ما در این زمینه به اطلاعات جمع‌آوری شده بستگی دارد. به این معنا که هر چه اطلاعات فراهم شده دقیق‌تر و کامل‌تر باشد، ارزش‌یابی به عمل آمده بر پایهٔ آنها نیز معتبرتر خواهد بود

برای تشخیص میزان دقت اطلاعات جمع‌آوری شده، باید به ویژگی‌های گوناگونی، از جمله روایی^{۱۳}، اعتبار^{۱۴} و عملی بودن^{۱۵} ابزار سنجش توجه کرد. زیرا اگر سؤال‌های ابزار سنجش، هدف‌های آموزش را اندازه‌گیری نکنند، نتایج به دست آمده از آن برای آگاهی از تحقق هدف‌های آموزشی، بهبود و توسعهٔ یادگیری هنرجویان مفید نخواهد بود. اصولاً تصمیم‌گیری‌های آموزشی باید بر پایهٔ اطلاعات فراهم شده از سنجش‌های روا و معتبر صورت بگیرد تا هنرآموزان و سایر عوامل اجرایی آموزش بتوانند از فرصت‌های آموزشی تدارک دیده شده، برای هدایت یادگیری هنرجویان و عمق بخشیدن به آن به‌طور مطلوب استفاده کنند. بنابراین، ضرورت دارد که به این منظور ابزار مناسب را تهیه و از آن برای سنجش عملکرد تحصیلی و یادگیری هنرجویان استفاده کنیم.

کلیدواژه‌ها: سنجش، طرح سنجش، فواید تهیه طرح سنجش، نحوه تهیه

طرح سنجش

اگر سؤال‌های ابزار سنجش، هدف‌های آموزش را اندازه‌گیری نکنند، نتایج به دست آمده از آن برای آگاهی از تحقق هدف‌های آموزشی، بهبود و توسعهٔ یادگیری هنرجویان مفید نخواهد بود

طرح سنجش^{۱۶}

اولین قدم در سنجش یادگیری یا عملکرد تحصیلی هنرجویان، تهیهٔ طرح سنجش است که به‌طور متداول به آن «جدول مشخصات سنجش، جدول مشخصات آزمون، جدول مشخصات امتحان» نیز گفته می‌شود. طرح سنجش، جدولی دو بعدی است که هدف‌های آموزشی (یادگیری) را به محتوای درس در بخش‌های گوناگون آن ربط می‌دهد و وزنی را که باید به هر یک از زمینه‌های یادگیری داده شود، مشخص می‌کند. بنابراین، در این جدول، علاوه بر هدف‌های آموزشی (یادگیری) و محتوای درس مربوط به هر هدف، درصد و تعداد پرسش‌های مربوط به هر هدف نیز تعیین می‌شود.

برای مشخص کردن درصد و تعداد پرسش‌ها (وزن زمینه‌های یادگیری)، می‌توان از ملاک‌های نسبی زیر استفاده کرد:

- اهمیت نسبی هر هدف آموزشی، محتوای مربوط به آن و هر یک از موضوعاتی که در کلاس درس تدریس شده است.
- حجم یا تعداد صفحات کتاب درسی که به یادگیری هر موضوع درسی اختصاص یافته است.
- مقدار زمانی که برای آموزش هر موضوع یادگیری صرف شده است.

فایدهٔ استفاده و بهره‌گیری از طرح سنجش آن است که پرسش‌های مطرح شده در ابزار سنجش، با هدف‌های آموزشی و محتوای تدریس شده هماهنگ می‌شوند. فایدهٔ دیگرش آن است که محتوای ابزار سنجش، برای معرفی هدف‌های آموزشی (زمینه‌های یادگیری) و مطالب آموزشی نمونه‌هایی خواهند بود که قرار است سنجش شوند. در واقع، طرح سنجشی که به‌طور مناسب تهیه شده باشد، تأییدی بر روایی ابزار سنجش است. به کلامی دیگر، بین آنچه سنجش می‌شود و آنچه آموزش داده شده است، تطابق وجود دارد. در زیر نمونه‌ای از طرح سنجش مربوط به درس روان‌شناسی رشد از رشتهٔ مدیریت خانواده ارائه شده است.

طرح سنجش، جدولی دو بعدی است که هدف‌های آموزشی (یادگیری) را به محتوای درس در بخش‌های گوناگون آن ربط می‌دهد و وزنی را که باید به هر یک از زمینه‌های یادگیری داده شود، مشخص می‌کند

نمونه طرح سنجش مربوط به فصل اول کتاب روان‌شناسی رشد رشته مدیریت خانواده

درصد سؤال‌ها	تعداد سؤال‌ها	تأثیرات متقابل وراثت و رشد	عوامل مؤثر بر رشد	هدف و فایده مطالعه مراحل رشد	روان‌شناسی رشد	روان‌شناسی	بُعد هدف	
							بُعد محتوا	بُعد روش
۵۰	۵		۲		۱		از هنرجو انتظار می‌رود پس از مطالعه و یادگیری مطالب این درس بتواند: ۱. روان‌شناسی رشد را تعریف کند. ۲. عوامل مؤثر بر رشد انسان را نام ببرد. ۳. وراثت را تعریف کند و برخی از ویژگی‌های وراثتی انسان را نام ببرد.	۱
۵۰	۵	۱	۲			۱	۴. موضوع مطالعه علم روان‌شناسی را همراه با مثال توضیح دهد. ۵. هدف و فایده مطالعه مراحل رشد انسان را توضیح دهد. ۶. تفاوت‌های محیطی مربوط به رشد انسان را دسته‌بندی کند و هر دسته را به‌طور خلاصه توضیح دهد. ۷. تأثیرات متقابل وراثت و محیط را همراه با مثال توضیح دهد.	۱
	۱۰	۱	۶	۱	۱	۱	تعداد سؤال‌ها	
۱۰۰		۱۰	۶۰	۱۰	۱۰	۱۰	درصد سؤال‌ها	

پی‌نوشت

1. Assessment	9. Authentic test
2. Performance	10. Project
3. Learning	11. portholio
4. Test	12. Evaluation
5. Checklist	13. Validity
6. Rating scale	14. Reliability
7. Questionnair	15. feasibility
8. Performance test	16. Assessment blueprint

دقت کنید که در تنظیم و تدوین طرح سنجش باید تمام هدف‌های آموزشی درس همراه با سطوح طبقه‌بندی هدف‌ها (دانش، فهمیدن، به‌کار بستن، تجزیه و تحلیل، ارزش‌یابی و نوآوری) مورد توجه قرار گیرند. چنان‌که در طرح سنجش فوق می‌بینید، هدف‌های مورد سنجش دو بعد دانش و فهمیدن را شامل می‌شوند. زیرا، به‌طور کلی محتوای کتاب روان‌شناسی رشد (به‌عنوان درس اول) بر پایه هدف‌های آموزشی در سطوح دانش و فهمیدن تألیف شده است.

منابع

۱. امورتن، جری متس (۱۳۸۵)، مبانی نظری آزمون و آزمون‌سازی (ترجمه شیده کامکار و اسدالله اسرافعی)، تهران: بهینه (سال انتشار اثر به زبان اصلی، ۲۰۰۲).
۲. سیف، علی‌اکبر، (۱۳۸۷)، سنجش فرایند و فرآورده یادگیری: روش‌های قدیم و جدید. (ویرایش دوم)، تهران: دوران.
۳. شریفی، حسن پاشا (۱۳۸۷)، اصول روان‌سنجی و روان‌آزمایی، تهران: رشد.

فایده استفاده و بهره‌گیری از طرح سنجش آن است که پرسش‌های مطرح شده در ابزار سنجش، با هدف‌های آموزشی و محتوای تدریس شده هماهنگ می‌شوند. فایده دیگرش آن است که محتوای ابزار سنجش، برای معرفی هدف‌های آموزشی (زمینه‌های یادگیری) و مطالب آموزشی نمونه‌هایی خواهند بود که قرار است سنجش شوند

